

Kokokuva Manner-Suomen kuntien valtuustojen, hallitusten ja lautakuntien puheenjohtajista vuonna 2013

Sirkka-Liisa Piipponen

PÄÄTULOKSET

Valtuuston, hallituksen ja lautakuntien puheenjohtajien paikat ovat enimmäkseen keskustan, SDP:n ja kokoomuksen hallussa. Varapuheenjohtajuudet jakaantuvat tasaisemmin eri puolueiden kesken.

Puheenjohtajuutta päätoimisesti ja osa-aikaisesti hoitavia oli kuudessa kunnassa (Espoo, Hämeenlinna, Lahti, Oulu, Rovaniemi, Turku) vuonna 2013. Lisäksi Pirkkalassa ja Tampereella on pormestari.

Naisia on valtuuston puheenjohtajista 28 prosenttia ja ensimmäisistä varapuheenjohtajista 23 prosenttia. Hallitusten puheenjohtajista naisia on 26 ja ensimmäisistä varapuheenjohtajista 36.

Lautakuntien puheenjohtajista naisia on 30 prosenttia ja varapuheenjohtajista kolmannes. Naisten ja miesten osuudet vaihtelevat lautakunnan toimialan mukaan. Naisten yleisin toimialan puheenjohtajuus on sosiaali- ja terveyslautakunnissa ja miesten yhdyskunta-, tekniikka- ja ympäristölautakunnissa.

Valtuuston puheenjohtajista 41 prosenttia työskentelee yksityisellä sektorilla. Kuntasektorilla työskentelee viidennes ja valtion palveluksessa, lähinnä valtionhallinnossa, on noin 15 prosenttia puheenjohtajista. Hallituksen ja lautakuntien puheenjohtajien työnantajaosuudet ovat samansuuntaisia.

Valtuuston ja hallituksen puheenjohtajat ovat keskimäärin 50-vuotiaita. Lautakuntien puheenjohtajat ovat hieman nuorempia, toimialoittain keski-ikä vaihtelee 45–54 välillä.

Puheenjohtajina – kuten myös jäsenistössä – ulkomaalaistaustaisia on vähän. Kunnanvaltuutetuista heitä on noin 0,5 prosenttia.

Tässä raportissa luodaan kokonaiskuva vuonna 2013 luottamustehtävässään aloittaneista Manner-Suomen kuntien valtuustojen, hallitusten ja lautakuntien (pl. vaalilautakunnat) puheenjohtajista. Kokonaiskuva muodostuu noin 4 000 puheenjohtajana toimivasta luottamushenkilöstä. Tarkasteltavana ovat luottamushenkilöiden poliittiset voimasuhteet, työnantajatausta ja kokemus luottamustehtävistä sekä erilaiset yksilöominaisuudet kuten sukupuoli, ikä ja äidinkieli. Puheenjohtajia vertaillaan koko jäsenistöön sekä asukasluvultaan erikokoisten kuntien kesken. Vertailua tehdään myös ajallisesti. Aika-vertailu ulottuu eräiden muuttujien osalta vuoteen 1997.

Kuntien toimielinten puheenjohtajien palkkioista kerrotaan Kuntien luottamushenkilöiden palkkiot ja korvaukset 2013 -raportissa.

Raportin liiteosio sisältää puheenjohtajien lisäksi tiedot koko jäsenistöstä.

Tiedot perustuvat Kuntaliiton kunnilta saamiin tietoihin. Kuntaliitossa kuntien luottamushenkilöitä on tutkittu jo vuodesta 1997 saakka. Joiltakin osin tietoja on täydennetty oikeusministeriön ehdokasrekisteristä.

Puheenjohtajien määrä kunnissa

Kunnanvaltuuston lisäksi pakollisia toimielimiä kunnassa ovat hallitus, tarkastuslautakunta ja vaalialain edellyttämät lautakunnat. Laki edellyttää, että kunnallisissa toimielimissä on puheenjohtajan lisäksi varapuheenjohtaja. Varapuheenjohtajien määrä on kunnan itsensä päätettävissä ja siinä onkin suuret erot kuntien välillä.

Vuonna 2013 alkaneella valtuustokaudella Manner-Suomen kuntien valtuustoissa oli 9 674, hallituksissa 2 727 ja lautakunnissa 12 580 (pl. vaali- ja keskusvaalilautakunnat) henkilöä. Näistä puheenjohtajina ja varapuheenjohtajina toimi yhteensä 3 884 henkilöä.

Varapuheenjohtajien määrä vaihtelee kunnittain. Kaikissa kunnanvaltuustoissa paitsi Kannuksessa ja Multialla, on lisäksi toinen varapuheenjohtaja. 65 kunnassa on valtuuston kolmas varapuheenjohtaja ja kolmessa kunnassa neljäs varapuheenjohtaja. Kunnanhallituksissa on varsinaisen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lisäksi toinen varapuheenjohtaja 196 kunnassa ja 13 kunnassa kolmas varapuheenjohtaja.

Vaalikelpoisuus toimielimen puheenjohtajaksi

Vuonna 2013 vaalikelpoisuusvaatimukset ovat samat jäsenten ja puheenjohtajien osalta valtuustossa, hallituksessa ja lautakunnissa. Lähtökohtana on, että henkilö, joka ei ole vaalikelpoinen valtuustoon, ei ole vaalikelpoinen myöskään kunnanhallitukseen. Esimerkiksi kunnanhallituksen alainen kunnan keskushallinnossa työskentelevä ei ole vaalikelpoinen kunnanhallitukseen. Henkilön vaalikelpoisuutta lautakuntaan säädellään tarkemmin kuin vaalikelpoisuutta valtuustoon.

Kunnanhallituksen jäsenten vaalikelpoisuuteen on tulossa 1.6.2017 voimaan astuvassa kuntalain säännöksessä pieni muutos. Siinä kunnan keskushallinnossa toimiviin rinnastetaan kunnanhallituksen tehtäväalueella toimivan konserniyhtiön palveluksessa olevat työntekijät.

Kuntalain kokonaisuudistuksessa oli keskustelussa myös kunnanhallituksen puheenjohtajistoon kohdistuvat vaalikelpoisuussäännösten tiukentamiset, mutta ne jäivät toteutumatta.

Yleisimmin valtuuston ja hallituksen puheenjohtajat valitaan joko kahdeksi tai neljäksi vuodeksi. Lautakuntien puheenjohtajat valitaan pääsääntöisesti koko valtuustokaudeksi.

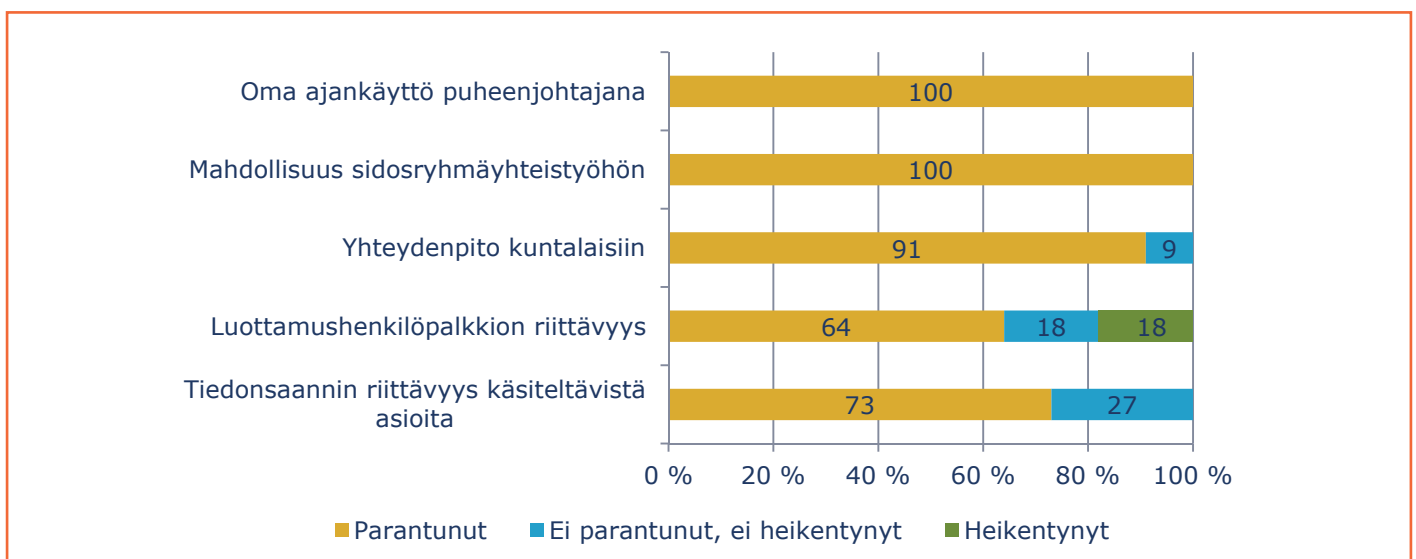
1.6.2017 voimaan astuvan uuden kuntalain säännöksen mukaan valtuusto voi erottaa valtuuston ja valitsemiensa toimielinten puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan kesken toimikauden, jos he tai jotkut heistä eivät nauti valtuuston luottamusta. Erottamispäätös koskee puheenjohtajistoa kokonaisuudessaan.

Uudessa kuntalaissa säädetään (L 410/2015, 32 §) puheenjohtajamallista, jossa valtuusto voi päättää, että kunnanhallituksen jäseniä valitaan lautakunnan ja valiokunnan puheenjohtajiksi. Vuonna 2013 tämä malli on ollut vähäisessä käytössä, sillä lautakunnan puheenjohtajista hallituksen jäseniä on noin kahdeksan prosenttia.

Päätoimiset ja osa-aikaiset luottamushenkilöt kunnissa

Kuluvan valtuustokauden alussa päätoimisesti luottamustehtäviä hoitavia henkilöitä oli Lahdessa, Oulussa, Pirkkalassa, Tampereella ja Turussa. Hallituksen puheenjohtaja oli päätoimisesti luottamustehtäväänsä hoitava Lahdessa, Oulussa ja Turussa. Pirkkalassa ja Tampereella on pormestari.

Osa-aikaisesti luottamustehtäväänsä hoitavia oli Hämeenlinnassa, Espoossa ja Oulussa. Hämeenlinnan kaupungin hallituksen ja valtuuston puheenjohtajat hoitavat luottamustehtäväänsä osapäiväisesti. Espoossa ja Rovaniemellä hallituksen puheenjohtaja on osa-aikainen. Oulussa yhdyskunta-, hyvinvointi- sekä sivistys- ja kulttuurilautakuntien puheenjohtajat ovat osa-aikaisia. Kaiken kaikkiaan Manner-Suomessa luottamustehtäväänsä päätoimisesti ja osa-aikaisesti hoitavia puheenjohtajia on vähän.

Kuvio 1. Toimielinten puheenjohtajien arviot vuonna 2014 miten luottamustehtävän edellytykset ovat muuttuneet päätoimiseksi/osa-aikaiseksi siirtymisen jälkeen (N = 11)

1.6.2017 voimaan astuvissa kuntalakisäännöksissä on muutoksia kunnallisen toimielimen puheenjohtajuuden hoitamiseen. Jatkossa valtuusto voi päättää, että valtuuston puheenjohtaja, kunnanhallituksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat sekä lautakuntien puheenjohtajat toimivat päätoimisesti tai osa-aikaisesti (33 §). Henkilöllä on oikeus saada työstään vapaata, jotta voisi toimia päätoimisena puheenjohtajana valtuustossa, hallituksessa tai lautakunnassa (80 §). Osa-aikaiseen luottamustoimeen tarvittavasta vapaasta on sovittava työnantajan kanssa. Työnantajalla on oltava painava syy kieltäytyä sopimasta. Päätoimisen ja osa-aikaisen luottamushenkilön edut määräytyvät samoin perustein kuin viranhaltijalla.

Päätoimisten luottamushenkilöiden työaika Kuntaliiton keväällä 2014 tekemän kyselyn¹ mukaan oli keskimäärin 57 tuntia viikossa. Kaikki olivat säännöllisesti töissä myös viikonloppuisin. Osa-aikaisten luottamushenkilöiden työaika oli keskimäärin 27 tuntia viikossa. Viikonloppuisin töissä oli säännöllisesti 60 prosenttia ja loput satunnaisesti.

Päätoimisuuteen ja osa-aikaisuuteen siirtymisen vaikutukset ovat kyselyn tulosten mukaan näkyneet selvimmin ajankäytössä ja sidosryhmäyhteistyössä. Kaikkien vastanneiden mielestä oman ajankäyttö ja mahdollisuus sidosryhmäyhteistyöhön on parantunut.

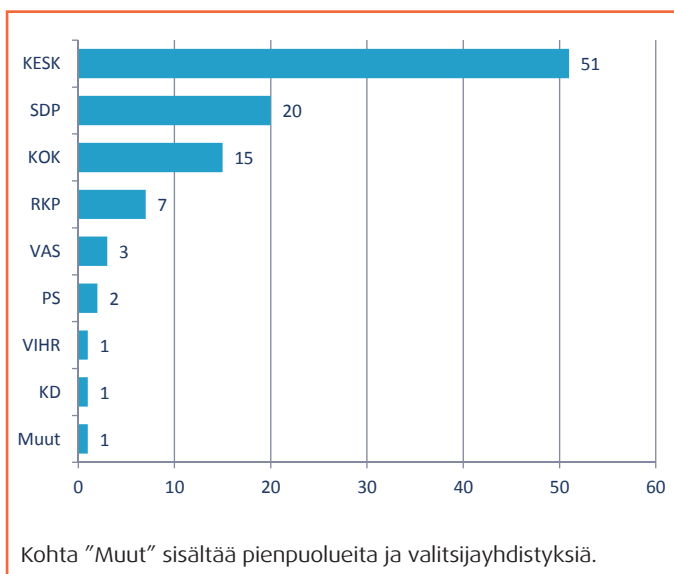
Poliittiset voimasuhteet

Kuntavaaleissa on tapahtunut 2000-luvulla kaksi merkittävää muutosta, joilla on ollut myös vaikutusta siihen minkä puolueen edustajia valitaan valtuuston, hallituksen ja lautakuntien puheenjohtajistoon. Puolueiden kannatuksen muutokset olivat sekä vuoden 2008 että vuoden 2012 kuntavaaleissa suurempia kuin kaksissa aiemmissa kuntavaaleissa. Toimielimet, joiden jäsenistä yli puolet on samasta puolueesta, ovat vähentyneet

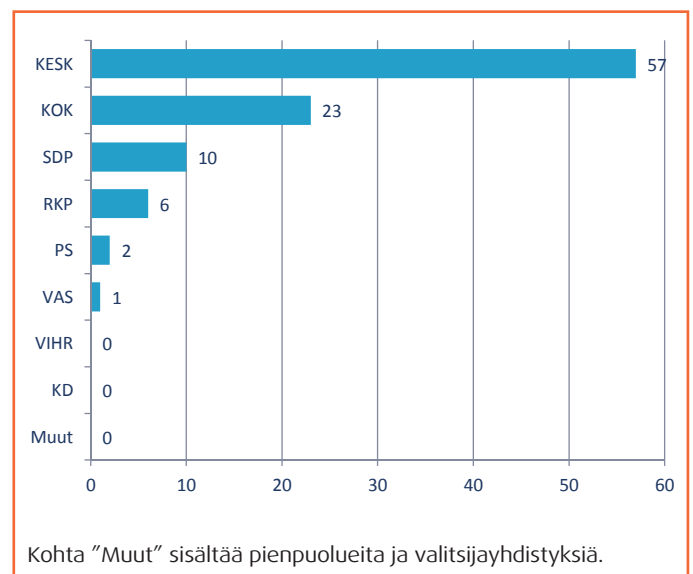
niin kuntien valtuustoissa kuin hallituksissa. Nimenomaan keskustaenemmistöiset valtuustot ja hallitukset ovat vähentyneet. Tämä on tarkoittanut myös keskustalaisten puheenjohtajien vähenemistä.

Toinen merkittävä muutos on ollut perussuomalaisten lisääntynyt kannatus. Vuoden 2004 kuntavaaleissa perussuomalaiset saivat edustuksen vain joka kahdeksanteen kuntaan. Vuonna 2008 valituista valtuustoista 58 prosentissa oli yksi tai useampi perussuomalaisten edustaja. Vuoden 2012 vaalien jälkeen vastaava osuus oli jo 95 prosenttia.² Tämä näkyy puheenjohtajien osalta nimenomaan varapuheenjohtajissa, joissa perussuomalaisten osuus on noussut vuodesta 2009 vuoteen 2013 valtuuston 1. varapuheenjohtajissa kahdesta prosentista yhdeksään prosenttiin ja 2. varapuheenjohtajissa kuudesta prosentista 14 prosenttiin. Kunnanhallituksen osalta vastaavat luvut ovat 1. varapuheenjohtajissa yhdestä prosentista kymmeneen prosenttiin ja 2. varapuheenjohtajien osalta kolmesta prosentista 16 prosenttiin. Lautakuntien varapuheenjohtajien osalta nousu on ollut kolmesta prosentista 12 prosenttiin. Varsinaisista puheenjohtajista perussuomalaisia on vähemmän kuin toimielimen jäsenistössä.

Manner-Suomen 9 674 kunnanvaltuutetusta valittiin valtuuston puheenjohtajiksi 978 henkilöä vuonna 2013. Valtuuston puheenjohtajista puolet on keskustapuolueesta, viidennes SDP:stä, 15 prosenttia kokoomuksesta, seitsemän prosenttia RKP:stä, kolme prosenttia vasemmistoliitosta, kaksi prosenttia perussuomalaisia, loput kristillisdemokraattien, vihreiden ja sitoutumattomien edustajia. Valtuuston puheenjohtajien puoluejakauma poikkeaa valtuustoon valituista siten, että keskustalaisia puheenjohtajia on huomattavasti enemmän kuin valtuustossa keskimäärin. Perussuomalaisia valtuuston puheenjohtajia on puolestaan suhteellisesti vähemmän kuin mitä jäsenistössä.

Kuvio 2. Puolueiden osuus valtuuston puheenjohtajan paikoista Manner-Suomen kunnissa vuonna 2013, % (N = 304)

Kuvio 3. Puolueiden osuus hallituksen puheenjohtajan paikoista Manner-Suomen kunnissa vuonna 2013, % (N = 304)

¹ Kyselyyn vastasi 11 puheenjohtajaa (65 %), joista 4 päätoimista ja 7 osa-aikaista kunnan luottamushenkilöä.

² Pikkala

Valtuuston varapuheenjohtajien puoluejakauma on lähempänä jäsenistön puoluejakaumaa kuin ykköspuheenjohtajilla. Poikkeuksena tästä on kokoomuksen valtuuston 1. varapuheenjohtajat paikat, joita on suhteellisesti enemmän kuin valtuustossa keskimäärin jäseniä.

Valtuustojen puheenjohtajiston poliittinen jakauma vaihtelee kunnan koon mukaan. Alle 5 000 asukkaan kuntien varsinaisista puheenjohtajista 72 prosenttia on keskustalaisia. Yli 100 000 asukkaan kaupungeissa SDP on suurin puolue 44 prosentin paikkaosuudellaan. Kokoomuksella varsinaisia puheenjohtajia on suhteellisesti eniten 50 000–100 000 asukkaan kunnissa. Muilla puolueilla osuudet vaihtelevat kuntakokoluokittain satunnaisesti.

Hallituksen puheenjohtajiston ja jäsenistön puoluejakauma on samansuuntainen valtuuston kanssa. Kunnanhallituksen jäsenistä kunnanvaltuustossa on 93 prosenttia, joten hallituksen jäsenet ovat kuin minivaltuusto.

Ykköspuheenjohtajien paikkoja on keskustalla enemmän kunnanhallituksessa kuin valtuustossa, 57 prosenttia. Kokoomuksella on 23 prosenttia ja SDP:llä kymmenesosa. RKP:llä on kuusi prosenttia paikoista, loput perussuomalaisilla ja vasemmistoliitolla. Keskustalla on huomattavasti suurempi osuus ykköspuheenjohtajan paikoista kuin osuus jäsenistöstä - kuten valtuustossakin. SDP:llä on ykköspuheenjohtajien paikoista pienempi osuus kuin jäsenistöstä ja kokoomuksella puolestaan toisin päin.

Hallituksen varapuheenjohtajissa paikat jakaantuvat tasaisemmin ja noudattavat enemmän hallituksen jäsenistön puoluejakaumaa. Merkittävin poikkeama tästä on hallituksen 2. varapuheenjohtajissa, joista 16 prosenttia on perussuomalaisilla, kun jäsenistöstä heitä on kymmenesosa. Hallituksen varapuheenjohtajan paikkoja on myös niillä puolueilla, joilla ei ole varsinaisen puheenjohtajan paikkaa.

Lautakuntien puheenjohtajien paikat jakaantuvat pääosin kolmen suurimman puolueen kesken. Lautakuntien puheenjohtajista 43 on keskustapuolueella, viidennes kokoomuksella ja vajaa viidennes sosialidemokraateilla.

Puheenjohtajuksien jakaantumisessa eri puolueilla on pieniä eroja lautakunnan toimialan mukaan. SDP:llä on eniten sosiaali- ja terveyslautakuntien, 22 prosenttia ja vähiten yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö - sekä muut -ryhmän lautakuntien puheenjohtajuuksia, 13 prosenttia. Kokoomuksella puolestaan on puheenjohtajuuksia lautakunnan toimialasta riippuen 14–25. Eniten on tarkastuslautakuntien ja vähiten sosiaali- ja terveyslautakuntien puheenjohtajuuksia. Suurin muutos edelliseen valtuustokauteen verrattuna on muut -ryhmän lautakuntien puheenjohtajuuksissa. Keskustan puheenjohtajuudet ovat vähentyneet 63 prosentista 35 prosenttiin. Osan tästä muutoksesta selittää keskustavetoisten maaseutulautakuntien vähenemisellä.

Lautakuntien varapuheenjohtajien paikat ovat varsinaisten puheenjohtajien tavoin kolmen puolueen käsissä. Koska keskustalla on varapuheenjohtajuuksia suhteellisesti vähemmän varsinaisiin puheenjohtajuuksiin verrattuna, myös pienpuolueille on hallussa useampi varapuheenjohtajan paikka. Valtuuston ja

hallituksen tapaan myös lautakuntien varapuheenjohtajuuksia on perussuomalaisilla enemmän kuin varsinaisia puheenjohtajuuksia.

Taulukko 1. Kunnat, joissa hallituksen ja valtuuston puheenjohtajat samasta puolueesta vuosina 2005, 2009 ja 2013

Puolue	2005	2009	2013
KESK	167	117	99
RKP	25	13	13
KOK	2	3	-
SDP	7	2	1
SIT	2	1	-
Yhteensä	203	136	113
Yhteensä, %	48,8	41,0	37,2
Kuntia yhteensä	416	332	304

Lähde: kuntien luottamushenkilötilasto, Kuntaliitto.

Kuntia, joissa valtuuston ja hallituksen puheenjohtajat ovat samasta puolueesta, oli vuonna 2013 noin 37 prosenttia. Puheenjohtajien ”värisuora” on vähentynyt 2000-luvulla. Syynä ovat olleet tapahtuneet kuntaliitokset. Vuonna 2005 lähes joka toisessa Manner-Suomen kunnassa valtuuston ja hallituksen puheenjohtajat olivat samasta puolueesta. Enimmäkseen nämä puheenjohtajat ovat keskustalaisia.

Luottamushenkilöiden yksilöominaisuudet

Sukupuolijakauma

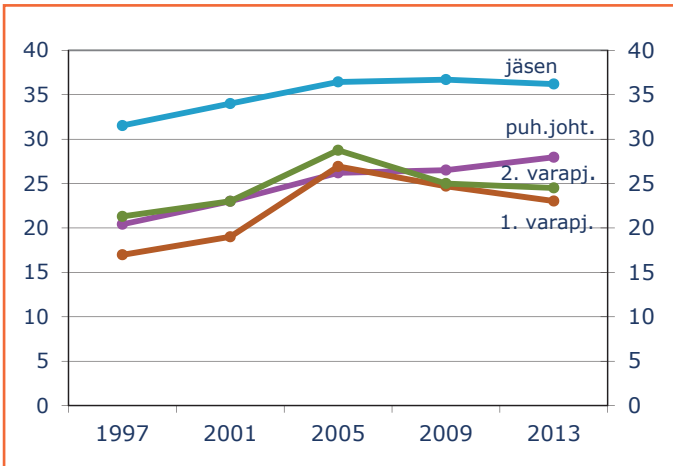
Tasa-arvolain (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 4a §) mukaan kunnallisissa toimitelmissä, pois lukien valtuustot, on oltava sekä naisia että miehiä vähintään 40 prosenttia. Säännös koskee vain jäseniä, ei puheenjohtajia.

Naisia tulee valituksi valtuustoihin vähemmän kuin heidän saamansa ääni- ja ehdokasosuuden perusteella olisi odotettavissa. Valtuuston ja muiden kunnallisten toimielinten puheenjohtajistossa heitä on vähemmän kuin ko. toimielimen jäsenistössä. Nainen on hallituksen ja lautakunnan varapuheenjohtajana yleisempi kuin varsinaisena puheenjohtajana, mutta valtuuston puheenjohtajana yleisempi kuin varapuheenjohtajana.

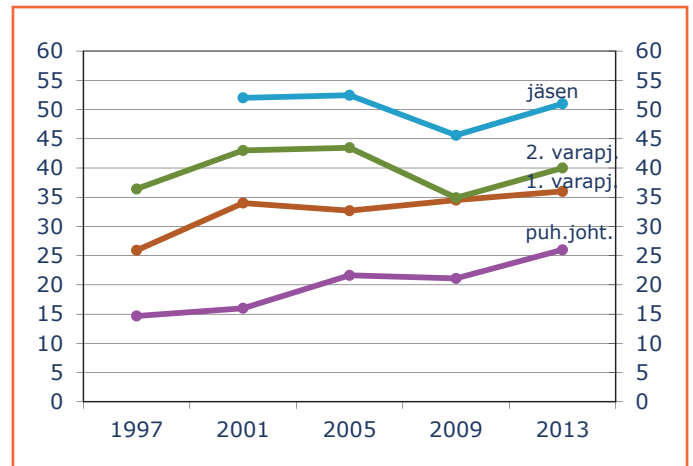
Vuonna 2013 naisia oli valtuutetuista noin 36 prosenttia. Valtuuston varsinaisista puheenjohtajista naisia oli noin 28 prosenttia, varapuheenjohtajista neljäsnes.

Naisten osuus valtuutetuista laski vuoden 2008 kuntavaaleista vuoden 2012 kuntavaaleihin 0,5 prosenttiyksikköä. Tämä ei kuitenkaan pienentänyt naisten osuutta valtuuston puheenjohtajistossa. Naisten osuus valtuuston varsinaisista puheenjohtajista on kasvanut vuodesta 1997 alkaen, jolloin se oli 20 prosenttia. Varapuheenjohtajien keskuudessa naisten edustus kääntyi laskuun vuonna 2009.

Kunnanhallituksen puheenjohtajista naisia on noin 26 prosenttia, 1. varapuheenjohtajista 36 prosenttia ja 2. varapuheenjohtajista 40 prosenttia. Ykköspuheenjohtajissa naisten osuuden kasvu taittui vuonna 2009, mutta nousi jälleen vuonna 2013. Varapuheenjohtajissa naisten osuus kääntyi myös laskuun, 1. varapu-

Kuvio 4. Naisten osuus valtuuston jäsenistä ja puheenjohtajista valtuustokausien alussa vuosina 1997, 2001, 2005, 2009 ja 2013, %

Kuvio 5. Naisten osuus hallituksen jäsenistä ja puheenjohtajista valtuustokausien alussa vuosina 1997, 2001, 2005, 2009 ja 2013, %

puheenjohtajissa vuonna 2005 ja 2. varapuheenjohtajissa vuonna 2009. Sen jälkeen varapuheenjohtajien osuus on ollut kasvussa.

Vuonna 2013 naisten osuus hallituspaikoista oli noin 46 prosenttia. Määrä on pysynyt samana kahtena edeltävällä valtuustokaudella.

Eniten kunnanhallituksen naispuheenjohtajia on keskustapuolella, jonka 172 puheenjohtajasta naisia on neljäsnes. Suhteellisesti eniten naisia on puheenjohtajana SDP:llä, joiden 31 hallituksen puheenjohtajasta 11 on nainen.

Lautakuntien puheenjohtajista naisia on 30 prosenttia ja varapuheenjohtajista kolmannes. Naisten osuus puheenjohtajana on suurin opetus- ja kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyslautakunnissa ja pienin puolestaan yhdyskunta-, tekniikka ja ympäristölautakunnissa.

Opetus- ja kulttuuri- sekä sosiaali- ja terveyslautakunnissa naisten osuus puheenjohtajista on kasvanut vuodesta 2005 lähtien. Yhdyskunta, tekniikka ja ympäristölautakunnissa, joita on lautakunnista määrällisesti eniten, naisten osuus on vaihdellut 2000-luvulla 11–15 prosentin välissä.

Lautakuntien jäsenistä naisia on keskimäärin 47 prosenttia.

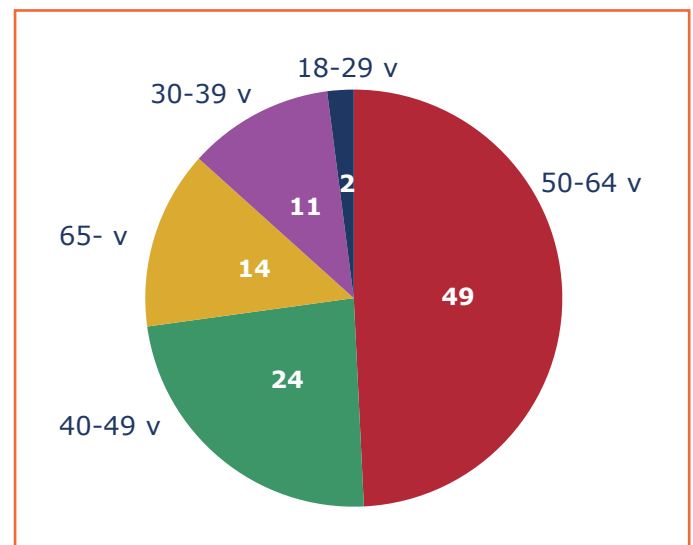
Ikäjakauma

Kunnallisten toimielinten puheenjohtajat ovat yleensä iäkkäämpiä kuin jäsenet keskimäärin. Vuoden 2013 alussa valtuuston ja hallituksen puheenjohtajat olivat keskimäärin 52-vuotiaita. Valtuuston ja hallituksen puheenjohtajista puolet on 50–64-vuotiaita.

Lautakuntien puheenjohtajat ovat hieman nuorempia kuin valtuuston ja hallituksen puheenjohtajat, keski-ikänsä 50-vuotiaita. Lautakuntien puheenjohtajien keski-ikä vaihtelee lautakuntien toimialan mukaan. Nuorimmat puheenjohtajat ovat opetus- ja kulttuurilautakunnissa, joissa puheenjohtaja on keskimäärin

45-vuotias. Vanhimmat puheenjohtajat ovat puolestaan sosiaali- ja terveyslautakunnissa sekä tarkastuslautakunnissa.

Varapuheenjohtajien ikäjakauma noudattaa varsinaisten puheenjohtajien ikäjakaumaa.

Kuvio 6. Hallituksen puheenjohtajien ikäjakauma v. 2013, % (N = 195)

Äidinkieli

Valtuustojen, hallitusten ja lautakuntien puheenjohtajistossa on suomea puhuvien lisäksi myös ruotsia ja saamea puhuvia sekä muunkielisiä. Ruotsia äidinkielenään puhuvia on lautakuntien yksöspuheenjohtajista kahdeksan prosenttia ja kunnanvaltuuston puheenjohtajista seitsemän prosenttia, muista puheenjohtajista ja jäsenistä ruotsinkielisten osuus on kuusi prosenttia.

Äidinkielitietoa ei ole saatavilla kaikista puheenjohtajista, joten saamen ja vieraskielisten henkilöiden yleisyydestä ei ole tarkkaa tietoa. Saamenkielisiä on puheenjohtajistossa yksittäisiä henki-

löitä. Valtuustoon heitä valittiin vuoden 2012 kuntavaaleissa 16¹.

Ulkomaalaistaustaiseksi voidaan lukea henkilö, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Ulkomaalaistaustaisia kuntavaaliehdokkaita on heidän väestöosuuttaan vähemmän.

Kuntavaaleissa 2012 muita kuin kotimaisia kieliä puhuvia on äänioikeutetuista 4,1 prosenttia, mutta ehdokkaista vähemmän, 1,4 prosenttia. Osuus ehdokkaista nousi kuitenkin vuoden 2008 vaaleista 0,4 prosenttiyksikköä. Suurin vieraskielisten ryhmä ehdokkaista oli venäjä, 172 ehdokasta ja toiseksi suurin viro, 66 ehdokasta.

Kuntien valtuustoihin valittiin 43 vieraskielisistä henkilöä kuntavaaleissa 2012². Edellisistä vaaleista määrä kasvoi yhdeksällä henkilöllä.

Ulkomaalaistaustaisuutta voidaan tarkastella myös henkilön syntyperän mukaan. Jonkinlainen ulkomaalaistausta oli kuntavaaleissa 2012 reilulla viidellä prosentilla äänioikeutetuista ja vaajaalla kolmella prosentilla ehdokkaista. Valituiksi kunnanvaltuustoihin heitä tuli noin 0,5 prosenttia (noin 48 henkilöä).

Työnantajatausta

Kuntalaissa on vaalikelpoisuuden osalta rajoituksia kunnallisiin toimielimiin. Rajoitukset kohdistuvat pääosin valtion, kunnan ja kuntayhtymän palveluksessa oleviin henkilöihin. Kunnan palveluksessa olevilla on muun muassa rajattu osallistuminen kuntien luottamustehtäviin. Tällaisia ovat esimerkiksi kunnan- ja kaupunginsihteerit, jotka toimivat kotikuntansa palveluksessa johtavassa asemassa tai siihen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä. Johtavan aseman määrittely on tapauskohtainen, ja vaalikelpoisuuden ratkaisee se, miten kunta on organisoinut tehtäviensä hoidon.

Valtuuston puheenjohtajista 41 prosenttia työskentelee yksityisellä sektorilla, joko yksityisen yrityksen palveluksessa tai ammatin-/elinkeinonharjoittajana. Kuntasektorilla työskentelee

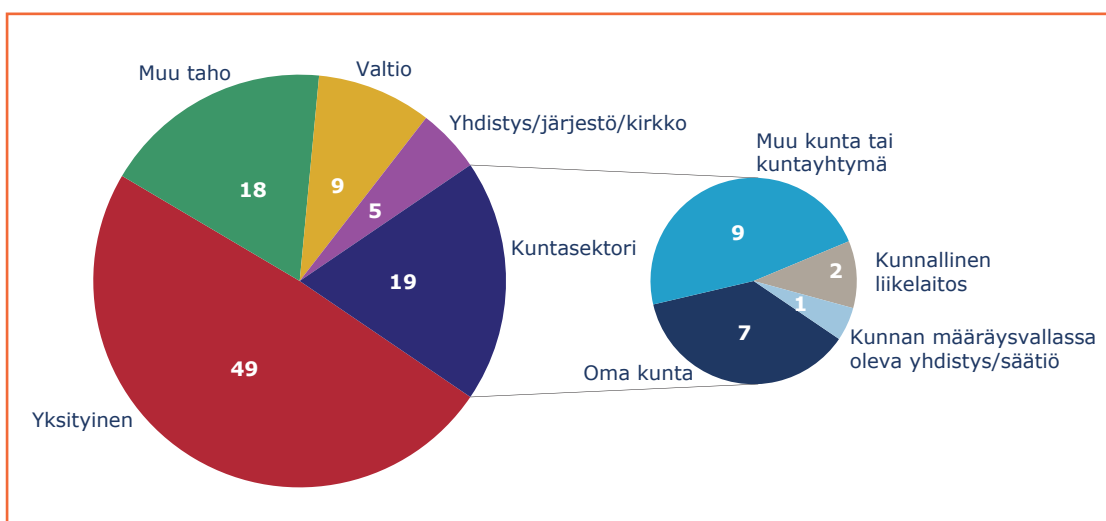
viidennes. Kuntasektori on naisvaltainen ala, niinpä naispuheenjohtajista 42 prosenttia on kuntasektorin palveluksessa.

Valtion palveluksessa, lähinnä valtionhallinnossa, on noin 15 prosenttia puheenjohtajista. Järjestöjen, yhdistyksen tai kirkon palveluksessa on noin kuusi prosenttia. Osuudet ovat pysyneet samansuuruisina jo useana valtuustokautena.

Hallituksen puheenjohtajista puolet työskentelee yksityisellä sektorilla. Kuntasektorilla työskentelee 19 prosenttia ja oman kunnan palveluksessa seitsemän prosenttia. Valtion palveluksessa, lähinnä valtionhallinnossa, on noin yhdeksän prosenttia puheenjohtajista. Järjestön, yhdistyksen tai kirkon palveluksessa on noin viisi prosenttia. Yksityisellä sektorilla työskentelevien osuus on pienentynyt vuodesta 2009. Tähän voi vaikuttaa se, että vuoden 2013 työnantajatieto oli saatavilla vain 85 prosentista kuntia.

Henkilön vaalikelpoisuutta lautakuntaan säädellään tarkemmin kuin vaalikelpoisuutta valtuustoon. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kyseisen lautakunnan alaisilla henkilöillä ei ole mahdollisuutta tulla valituksi kyseiseen lautakuntaan. Sen sijaan esimerkiksi teknisen lautakunnan alainen henkilö voidaan valita perusturvalautakuntaan.

Lautakuntien puheenjohtajista puolet työskentelee yksityisellä sektorilla. Kuntasektorin palveluksessa on vajaa viidennes puheenjohtajista ja oman kunnan palveluksessa seitsemän prosenttia. Eroavaisuuksia lautakunnan toimialan mukaan. Kuntasektorilla työskentelevien osuus on suurin sosiaali- ja terveys-, opetus- ja kulttuuri- sekä muut toimialaan kuuluvissa lautakunnissa, joissa yli neljännes puheenjohtajista on kuntasektorin palveluksessa. Yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö -toimialan ja tarkastuslautakuntien puheenjohtajista kunta-alalla työskentelee joka kymmenes. Valtion palveluksessa, lähinnä valtionhallinnossa, on kuusi prosenttia puheenjohtajista. Järjestön, yhdistyksen tai kirkon palveluksessa on noin kolme prosenttia.

Kuvio 7. Hallituksen puheenjohtajien työnantaja-tausta vuonna 2013, % (N = 259)

1 Tilastokeskus
2 Tilastokeskus

Työelämän ulkopuolella olevia, lähinnä eläkeläisiä, valtuuston, hallituksen ja lautakuntien puheenjohtajista on vajaa viidennes. Osuus on kasvanut 2000-luvulla lähinnä hallitusten puheenjohtajien osalta.

Toimielimien varapuheenjohtajien ja jäsenistön työnantajatausta noudattaa suurelta osin varsinaisten puheenjohtajien työnantajaosuuksia. Joitakin eroavaisuuksia on havaittavissa. Valtion palveluksessa työskenteleviä on enemmän valtuuston varsinaisissa puheenjohtajissa kuin varapuheenjohtajissa ja jäsenistössä. Näin oli jo valtuustokauden 2001–2004 alussa.

Kokemus valtuustotyöstä

Valtuuston puheenjohtajaksi valitaan yleensä henkilö, jolla on jo aikaisempaa valtuustokokemusta. Valtuuston puheenjohtajista noin joka kymmenes ja varapuheenjohtajista vajaa viidennes on ensi kertaa valtuustossa. Pienissä kunnissa puheenjohtajaksi valitaan useammin valtuuston ensikertalainen kuin asukasluvultaan isoimmissa.

Hallituksen puheenjohtajista lähes kaikilla on kokemusta valtuustotyöstä, hallitustyöstä kokemusta on neljällä viidestä. Lähes kaikilla hallituksen puheenjohtajilla on kokemusta myös lautakuntatyöskentelystä. Lautakuntien puheenjohtajista neljä viidestä toimii myös valtuutettuna.

Aihepiiriin liittyviä selvityksiä ja tutkimuksia

Kurikka, Päivi & Marianne Pekola-Sjöblom (2014): Koko- ja osaikaiset puheenjohtajat – faktoja ja kokemuksia. Esitys Kuntamarkkinoilla 10.9.2014.

<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tapahtumat/aineisto/2014/kuntamarkkinat/kdj/Documents/Osa-ja-kokoaikaiset-puheenjohtajat-10092014-Kurikka-ja-PekolaSj%C3%B6blom.pdf>

Pikkala Sari (2015). Kuntavaalit ja kuntarakenteen muutos. Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 32. Acta 259. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3097

Piipponen Sirkka-Liisa (2013). Kunnalliset toimielimet ja luottamushenkilöt. Teoksessa Piipponen Sirkka-Liisa & Marianne Pekola-Sjöblom (toim.): Kuntademokratian ja -johtamisen tila valtuustokaudella 2009–2012. Acta nro 252. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2955

Piipponen Sirkka-Liisa (2014). Kuntien luottamushenkilöiden palkkiot ja korvaukset vuonna 2013. Uutta kunnista 1/2014. Suomen Kuntaliitto. Verkkojulkaisu.

http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2987

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kunnallisvaalit [verkkojulkaisu]. ISSN 2323-1092. 2012. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 2.4.2013]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/kvaa/2012/kvaa_2012_2013-03-14_tie_001_fi.html

Liite 1. Valtuuston puheenjohtajien ja jäsenten ominaisuudet Manner-Suomen kunnissa vuonna 2013

**sis. opiskelijat, työttömät, eläkeläiset yms.

*kaikki sisältää myös 3. varapuheenjohtajat, joita on 65 ja 4. varapuheenjohtajat, joita on 3.

Valtuustot 2013	Pj	1. varapj.	2. varapj.	Jäsen	Valtuutetut yht.*
N, lkm	304	304	302	8 696	9 674
Puoluetausta, %:					
KESK	51	37	27	32	32
SDP	20	16	24	17	18
KOK	15	24	15	18	18
PS	2	9	14	12	12
VAS	3	5	9	7	6
RKP	7	4	4	6	5
KD	1	1	2	3	3
VIHR	1	1	4	3	3
MUUT	1	2	2	2	2
Vastanneita, lkm	304	249	244	7 112	9 674
Sukupuoli, %:					
Naiset	28	23	25	37	36
Miehet	72	77	75	63	64
Vastanneita, lkm	304	304	302	8 696	9 674
Ikä:					
keski-ikä, vuosia	52	52	54	50	50
Ikäluokat, %:					
18-29 v.	0	5	3	6	6
30-39 v.	18	14	13	18	17
40-49 v.	22	18	14	23	23
50-64 v.	47	48	51	41	42
Yli 64 v.	13	15	19	12	12
Vastanneita, lkm	192	195	191	5 524	6 143
Äidinkieli:					
Ruotsinkielisiä, %	7	6	6	6	6
Vastanneita, lkm	280	195	277	7 978	8 879
Työnantaja, %:					
Kuntasektori yht.	20	18	23	22	22
... Oma kunta	8	10	12	11	11
... Kunnan määräysvallassa oleva yhteisö, liikelaitos	1	1	1	2	2
... Muu kunta tai kuntayhtymä	10	8	8	9	9
Valtio yht.	15	10	6	7	7
... Valtionhallinto	14	8	5	5	6
Yhdistys/järjestö/kirkko	6	5	5	4	5
Yksityinen sektori	41	45	43	48	48
Muu yht. **	19	23	24	19	19
... Eläkeläinen	17	20	22	15	15
Vastanneita, lkm	259	260	259	7 162	7 998
Kokemus valtuustotyöstä, %:					
Ensi kertaa valtuustossa	9	16	21	38	36
Ollut aikaisemmin valtuustossa	91	84	79	62	64
Vastanneita, lkm	270	276	269	7 747	8 625
Pj:n kokemus puheenjohtajan työstä, %:					
Ensi kertaa valtuuston puheenjohtajistossa	41	59	57	.	.
Aikaisemmin valtuuston puh. johtajistossa	57	41	43	.	.
Aikaisemmin hallituksen puh. johtajistossa	30	21	18	.	.
Aikaisemmin lautakunnan puh. johtajistossa	25	35	32	.	.
Vastanneita, lkm	259	230	225	.	.

Lähde: Suomen Kuntaliitto

Liite 2. Hallituksen puheenjohtajien ja jäsenten ominaisuudet Manner-Suomen kunnissa vuonna 2013

**sis. opiskelijat, työttömät, eläkeläiset yms.

*sisältää myös 3. varapuheenjohtajat, joita on 13.

Hallitukset 2013	Pj	1. varapj.	2. varapj.	Jäsen	Hallitusjäsenet yht.*
N, lkm=	304	304	196	1 910	2 727
Puoluetusta, %:					
KESK	57	30	27	37	38
SDP	10	28	21	15	16
KOK	23	18	17	17	18
PS	2	10	16	11	10
VAS	1	6	7	6	6
RKP	6	4	4	6	6
KD	0	2	1	2	2
VIHR	0	0	4	2	2
MUUT	0	2	4	2	2
Vastanneita, lkm	304	247	165	1 558	2 287
Sukupuoli, %:					
Naiset	26	36	40	51	46
Miehet	74	64	60	49	54
Vastanneita, lkm	304	304	196	1 910	2 727
Ikä:					
keski-ikä, vuosia	52	52	50	50	51
Ikäluokat, %:					
18-29 v.	2	4	3	4	4
30-39 v.	11	9	18	16	15
40-49 v.	24	24	24	25	25
50-64 v.	49	47	46	44	45
Yli 64 v.	14	15	9	11	12
Vastanneita, lkm	195	191	133	1236	1765
Äidinkieli:					
Ruotsinkielisiä, %	6	6	6	6	6
Vastanneita, lkm	280	280	181	1 764	2 516
Työnantaja, %:					
Kuntasektori yht.	19	23	20	25	23
... Oma kunta	7	11	7	12	12
... Kunnan määräysvallassa oleva yhteisö tai kunnallinen liikelaitos	3	2	1	1	1
... Muu kunta tai kuntayhtymä	9	10	12	12	11
Valtio yht.	9	7	11	5	7
... Valtionhallinto	7	5	8	4	5
Yhdistys/järjestö/kirkko	5	5	3	5	4
Yksityinen sektori	49	46	49	49	49
Muu yht. **	18	19	18	17	17
... Eläkeläinen	16	17	14	14	14
Vastanneita, lkm	259	259	164	1 599	2 291
Valtuustotyössä, %:					
Valtuutettuja	99	98	98	91	93
Vastanneita, lkm	302	297	192	1 738	2 542
Kokemus hallitustyöstä, %:					
Ensi kertaa hallituksessa	21	29	33	51	44
Aikaisemmin hallituksessa	79	71	67	49	56
Vastanneita, lkm	234	235	142	1 458	2 077
Pj:n kokemus puheenjohtajan työstä, %:					
Ensi kertaa hallituksen puheenjohtajistossa	40	61	65	.	.
Aikaisemmin hallituksen puh. johtajistossa	60	39	35	.	.
Aikaisemmin valtuuston puh. johtajistossa	29	35	20	.	.
Aikaisemmin lautakunnan puh. johtajistossa	32	39	24	.	.
Vastanneita, lkm	243	207	141	.	.

Lähde: Suomen Kuntaliitto

Liite 3. Lautakuntien puheenjohtajien ja jäsenten ominaisuudet Manner-Suomen kunnissa vuonna 2013

Ei sis. vaalilautakuntia.

Jäsenet sis. kaikki lautakunnan jäsenet, myös puheenjohtajat.

Lautakunnat 2013	Sosiaali- ja terveys	Opetus- ja kulttuuri	Yhdyskunta, tekniikka ja ympäristö	Tarkastus	Muut	Lautakunnat yht.
N, lkm	191	439	523	288	82	1 525
Pj:n puoluetusta, %:						
KESK	47	41	43	43	35	43
KOK	14	20	23	25	22	21
SDP	22	18	13	17	14	16
RKP	9	9	8	3	5	7
PS	2	5	7	4	11	5
VAS	5	2	3	3	5	3
KD	0	1	2	4	2	2
VIHR	1	3	1	1	5	2
MUUT	1	1	1	0	2	1
Vastanneita, lkm	152	363	426	231	63	1 237
Varapj:n puoluetusta, %:						
KESK	25	29	29	29	29	28
KOK	31	22	21	14	24	22
SDP	24	20	20	14	13	19
PS	8	12	12	16	13	12
VAS	1	6	5	11	9	6
RKP	7	4	5	6	4	5
MUUT	2	2	3	3	4	3
VIHR	0	3	3	3	0	3
KD	2	2	1	3	2	2
Vastanneita, lkm	112	241	294	173	45	865
Naisten osuus, %						
Jäsenet	50	49	45	46	47	47
Vastanneita, lkm	2 004	4 402	4 748	724	702	12 580
Puheenjohtajat						
Vastanneita, lkm	191	439	523	288	82	1 525
Varapuheenjohtajat						
Vastanneita, lkm	150	304	369	219	57	1 099
Ikä:						
Pj:n keski-ikä, vuosia	54	45	51	54	51	50
Vastanneita, lkm	119	297	338	181	52	989
Varapj:n keski-ikä, vuosia	51	43	51	53	52	49
Vastanneita, lkm	87	192	218	132	37	666
Puheenjohtajien työnantaja, %:						
Kuntasektori yht.	25	24	11	9	29	17
. . . Oma kunta	7	10	6	1	13	7
Valtio	7	8	6	4	0	6
. . . Valtionhallinto	6	6	4	3	0	4
Yksityinen	34	45	63	50	49	51
Yhdistys/järjestö/kirkko	4	6	4	5	4	3
Muu (opisk. eläk.)	30	17	16	33	19	21
Vastanneita, lkm	164	372	442	251	72	1 303
Valtuustotyössä, %:						
Jäsenistä valtuutettuja	48	38	41	44	33	41
Jäsenistä varavaltuutettuja	32	35	32	26	27	32
Vastanneita, lkm=	1 622	3 674	3 829	706	574	10 405
Varapj:sta valtuutettuja						
Vastanneita, lkm	150	304	369	219	57	1 099
Varapj:sta hallituksen jäseniä						
Vastanneita, lkm	153	347	412	287	55	1 256

Lähde: Suomen Kuntaliitto